

Grønland under den kolde krig

***Dansk og amerikansk sikkerhedspolitik
1945-68***

Bind 2

Udarbejdet til brug for
mødet mellem statsministeren,
udenrigsministeren m.fl. re-
geringsmedlemmen og partifor-
mændene fredag den 26. januar
1968.

P.J.IV. j.nr. 93.USA.c.
Genp. til: 105.Dan.6.

Notat.

Flyveulykken ved Thule.

I. Det faktiske hændelsesforløb.

Den 21. januar 1968 kl. 19.30 lokal tid, det vil sige
den 22. januar kl. 1.30 dansk tid, fik den danske ambassa-
dør i Washington fra det amerikanske udenrigsministerium
en kort foreløbig meddelelse om, at en amerikansk B-52
bombemaskine med kernevåben var styrtet ned ca. 11 km fra
Thule samme dag kl. 21.40 dansk tid. Ambassadøren under-
rettede kort efter telefonisk den vagthavende sekretær i
udenrigsministeriet; der videregav meddelelsen til uden-
rigsministeriets direktør. Direktøren telefonerede deref-
ter til ambassadør Rønne og understregede betydningen af,
at ambassaden fra det amerikanske udenrigsministerium ind-
hentede så mange oplysninger som overhovedet muligt om om-
stændighederne omkring ulykken. De af ambassaden modtagne
oplysninger blev indteleggraferet i kode til udenrigsmini-
steriet, hvor de forelå ca. kl. 3.30.

Yderligere telegrafiske oplysninger fra ambassaden i
Washington forelå ca. kl. 6.30 mandag morgen den 22. janu-
ar. Direktøren underrettede derefter udenrigsministeren,
der straks orienterede statsministeren, Forsvars- og
grønlandsministeriet var blevet underrettet af udenrigsmini-
steriets vagthavende sekretær ca. kl. 2.00.

Via ambassaden i Washington var udenrigsministeriet dagen
igennem i løbende kontakt med det amerikanske udenrigsmini-
sterium. Det blev fra amerikansk side understreget, at
alle oplysninger måtte betragtes som fortrolige. De ind-
løb i småpartier, men stadig fortrolige, og det forøkom
derfor klart, at amerikanerne måtte tage initiativet til
offentliggørelse. Man må huske, at det også for amerikaner-
ne var svært at skaffe konkrete oplysninger, og at man øn-
skede i hvert fald at have et vist overblik, før man slap
ulykkesbudskabet ud.

Det amerikanske udenrigsministerium meddelte, at bomberne
ikke var armerede, og at der derfor ikke var fare for en
atomeksplosion. For udenrigsministeriet var det navnlig
vigtigt at få klartagt, om der bestod nogen fare for spred-
ning af radioaktiv stråling, og at få bekræftet, at man fra

amerikansk side ville træffe alle nødvendige sikkerhedsforanstaltninger. Vi lagde også vægt på at få bekræftet, at der var tale om en nødlanding.

Kort før kl. 16.00 dansk tid modtog udenrigsministeriet fra ambassaden i Washington meddelelse om, at det som bilag 1 vedlagte amerikanske pressecommuniqué var offentliggjort kl. 15.35. Umiddelbart efter modtagelsen af denne meddelelse (i hvert fald inden for 20-30 minutter) udsendtes den som bilag 2 vedlagte danske pressemeddelelse til Ritzaus Bureau.

Udenrigsministeren og statsministeren fremsatte derefter kommenterende udtalelser (bilag 3 og 4), der var Ritzaus Bureau i hænde henholdsvis kl. 17.00 og kl. 17.40.

Senere amerikanske pressemeddelelser om de nærmere omstændigheder ved nedstyrtningen og de foreløbige resultater af efterforsknings- og kontrolarbejdet på stedet vedlægges som bilag 5-7. Under de indledende undersøgelser er det konstateret en ubetydelig radioaktivitet, der ifølge de amerikanske oplysninger ikke forekommer i en sådan mængde, at den skønnes at frembyde nogen risiko. Af den seneste af disse pressemeddelelser (bilag 7) bekræftes det for første gang fra officiel amerikansk side, at B-52 flyet medførte fire kernevåben.

Som meddelt i pressen vil der blive udsendt en dansk videnskabelig undersøgelseskommission til Thule for at klarlægge, hvorvidt der kan være tale om strålingsrisiko i forbindelse med B-52 maskinens nedstyrtning. På et møde i udenrigsministeriet den 23. januar om formiddagen mellem repræsentanter for udenrigsministeriet, ministeriet for Grønland, forsvarsministeriet, atomenergikommissionen og sundhedsstyrelsen blev man enige om sammensætningen af holdet, der omfatter fremtrædende danske videnskabsmænd (se bilag 8). Efter instruktion fra udenrigsministeriet har ambassaden i Washington meddelt det amerikanske udenrigsministerium, at holdet er at betragte som en selvstændig dansk undersøgelsesgruppe, der under ledelse af professor, dr. phil. Jørgen Koch vil arbejde i nært samarbejde med de amerikanske undersøgelseskommissioner.

medt

Undersøgelsesgruppen skulle være afrejst til Thule den 24.ds., men da landing i Thule var umulig i onsdags, kom den først af sted den 25.ds., altså i går.

II. Sagens udenrigspolitiske sider.

1. Det fremgår af de amerikanske oplysninger, at der har været tale om en nødlanding i Thule-området. Forholdet er

som bekendt det, at USA af hensyn til Vestens sikkerhed til stadighed har atomfly i luften. Udenrigsministerens udtalelse til pressen gav udtryk for forståelse for, at der på baggrund af mangelen på flyvepladser i det arktiske område kan opstå nødsituationer, hvor en landing på grønlandske flyvepladser bliver nødvendig.

Gennem fortrolige oplysninger fra den danske forbindelsesofficer i Thule, som udenrigsministeriet havde modtaget gennem forsvarsministeriet, var udenrigsministeriet i øvrigt allerede for nogen tid siden for første gang blevet opmærksomt på, at det i enkelte tilfælde er sket, at amerikanske B-52 bombemaskiner med kernevåben om bord er nødlandet i Thule. Disse tilfælde, som er de eneste, der er kommet til udenrigsministeriets kendskab, drejer sig om tre nødlandinger i løbet af 1967.

2. Selv om det altså drejede sig om en nødlanding, lagde regeringen vægt på i den officielle danske kommentar til sagen at henvise til Danmarks atompolitik. Det understregedes i udenrigsministerens udtalelse til pressen, at den danske atompolitik også gælder Grønland, herunder lufttrummet over Grønland, at der ikke er placeret atomvåben i Grønland, at de amerikanske myndigheder er bekendt med Danmarks atompolitik, og at vi går ud fra som givet, at der ikke sker amerikanske overflyvninger af grønlandsk område af maskiner, der medfører atomvåben.

3. Vor atompolitik - at vi ikke er indstillet på at acceptere placering af atomvåben inden for dansk område - er første gang officielt meddelt vore allierede under NATO's ministerrådsmøde i december 1957. Grønlandsaftalen (bilag 9), der blev indgået i 1951, før dette spørgsmål var aktuelt, indeholder derfor ingen bestemmelser herom.

Det tilføjes for en fuldstændigheds skyld, at amerikanske luftfartøjer ifølge artikel V, stk. 3 i Grønlandsaftalen har "adgang til at overflyve og lande på et hvilket som helst område i Grønland, herunder de grønlandske territorialfarvande, uden andre indskrænkninger end sådanne, hvorom der måtte blive opnået enighed". Det må efter vor opfattelse være helt oplagt, at den danske atompolitik, der er meddelt NATO, og som reelt er accepteret af vore NATO-partnere, indebærer en sådan indskrænkning.

Pressen har bl.a. hæftet sig ved udtalelser fremsat i Washington om, at B-52 maskinen befandt sig på rutinemæssig flyvning. Forholdet er det, at der vel var tale om en rutinemæssig flyvning, men ikke til Thule. Det amerikanske udenrigsministerium har over for ambassaden i Washington bekræftet, at det pågældende B-52 fly ikke planlagde nogen

landning i Thule, og at disse flyvetogter i det hele taget aldrig er planlagt med henblik på landing i Thule. Det er helt naturligt, at ulykken har givet anledning til uro i Grønland. Herom vil ministeren for Grønland kunne give nogle oplysninger. Ifølge meddelelse fra grønlandsministeriet har landsrådsformanden fra kommunalbestyrelsen i Thule modtaget telegrafisk forespørgsel om, hvorvidt man kan stole på, "at den maskine B-52, som gennem de senere år flere gange kan ses overflyve distriktet her, og som også er observeret flere gange efter katastrofen, ikke medfører atombomber og brintbomber".

/inddraget

Allerede forinden var ambassadøren i Washington instrueret om at undersøge alle forhold omkring de amerikanske overflyvninger af Grønland, og dette konkrete spørgsmål er selvsagt i undersøgelse, idet regeringen må lægge den største vægt på at få fuldstændig klarhed over disse forhold. Med hensyn til de B-52 fly, som er observeret over Thule flere gange efter katastrofen, er det muligt, at disse fly hidrører fra de mange undersøgelseskommissioner, som er fløjet ind til Thule i de sidste dage. Men vi forventer som sagt en indberetning fra ambassaden i Washington.

5. Udenrigsministeriet har ikke modtaget nogen sovjetisk henvendelse i anledning af sagen. Den sovjetiske pressebehandling af nedstyrtningen har i alt væsentligt fulgt det tidligere anvendte mønster for propandamæssig udnyttelse af risikoen ved flystyrt med atomladning og med kritik af USA's form for flyveberedskab. Hovedangrebet er således rettet mod USA, medens kritikken af Danmark forekommer behersket. Efter den tilsvarende katastrofe i 1966 med et amerikansk atomfly i Spanien protesterede Sovjet som bekendt over for USA under henvisning til, at der forelå en overtrædelse af prøvstopaftalen.

P.J.IV, den 25. januar 1968.

*hvor vi kan hente
den opl. der for
Ubekendt og ukendt
der foregår i landet
de er i forbindelse
med at det kan
selvfølgelig er der
mulig at de*

*fly i indretning
og der kan det*

*at indretning af land
sam for en anden
den samme indretning der er det
april 1968 for den samme
den samme indretning af det samme
nået. Allerede inden den
indretning der er 466
Hverken om indretning, men
indretning, indretning, indretning*

*Indretning af land
indretning af land
af indretning for
indretning, indretning, indretning*

*466
Hverken om indretning, men
indretning, indretning, indretning*

København torsdag 17. 1968

Atomenergikommissionen meddeler torsdag eftermiddag:

på et i dag afholdt møde med repræsentanter for den henværende amerikanske ambassade, udenrigsministeriet, ministeriet for Grønland, Atomenergikommissionen og Sundhedsstyrelsen har den amerikanske forsvarsministers rådgiver i Atomenergispørgsmål, dr. Carl Walske, givet medlemmerne af den danske videnskabelige undersøgelsesgruppe, der afrejser til Grønland med henblik på at klarlægge, hvor vidt der er tale om strålingsrisiko i forbindelse med den amerikanske B-52-maskines nedstyrtning, en række oplysninger af videnskabelig og teknisk karakter som en almindelig introduktion til og baggrund for gruppens undersøgelse i Thule-området.

1605 25/1 jj.

Atomenergispørgsmål, dr. Carl Walke.

Under forsæde af departementschef H.H. Koch afholdtes der den 25. januar 1968 i Atomenergikommissionens lokaler et møde med deltagelse af repræsentanter for Atomenergikommissionen, Sundhedsstyrelsen, ministeriet for Grønland, udenrigsministeriet og den henværende amerikanske ambassade samt medlemmerne af den danske videnskabelige undersøgelseskommission, der samme dag skulle afrejse til Thule i anledning af, at den amerikanske forsvarsministers særlige rådgiver i Atomenergispørgsmål, dr. Carl Walke, ville give de danske myndigheder og videnskabelige eksperter en redegørelse for de foreløbige resultater af undersøgelserne i anledning af det amerikanske B-52 bombeflys nedstyrtning den 21. januar 1968 i Thule. Af de i redegørelsen indeholdte oplysninger er følgende formentlig af væsentlig interesse.

1. At nedstyrtningen fandt sted søndag den 21. januar kl. ca. 15.30 Washington-tid (ca. kl. 21.30 dansk tid), at den var forårsaget af brand i flyet, at hele besætningen på 7 mænd var sprunget ud i faldskærm, da flyet ramte isen, at 5 blev fundet i live kort efter ulykken, 1-dagen efter med forfrysninger i fingre og tæer, og at 1 blev fundet dræbt som følge af et uheld i forbindelse med faldskærmsudspringet. Efter at være forladt af besætningen gik flyet ind i en kurve og ramte isen med kurs mod syd.

2. Ved nedstyrtningen slog flyet en revne i isen, der var ca. 2 meter tyk. Dele af flyet, herunder 6 af motorerne, er fundet ovenpå isen. Det er endnu ikke lykkedes med sikkerhed at fastslå, hvorvidt dele af flyet befinder sig i isen eller er gået igennem isen og befinder sig på havbunden. Havdybden på ulykkesstedet er ca. 200 meter.

3. Flyet havde 4 kernevåben om bord. Alle var af samme konstruktion og indholdt ca. 1-2 kg. plutonium. Der er konstateret Alfa-stråling i et begrænset område omkring selve nedstyrtningssstedet. Man har heraf draget den slutning,

P-H/st.

167

at den konventionelle sprængladning i et af kernevåbnene er eksploderet som følge af den mekaniske påvirkning ved nedstyrtningen, og at det i dette våben indeholdte plutonium som følge heraf er spredt over området. Denne antagelse bestyrkes af, at i faldskærm, der har været fastgjort til våbnene, er fundet med tydelige spor af kraftig varmepåvirkning, mens 3 andre tilsvarende skærme hidrørende fra de øvrige bomber er fundet uskadt. De 3 andre bomber er ikke fundet, og det vides ikke, hvorvidt de befinder sig på, i eller under isen.

4. Den stråling, der er konstateret i området, repræsenterer ingen alvorlig risiko, forudsat at sædvanlige sikkerhedsforskrifter efterlèves. Der er ingen risiko for, at det plutonium, der befinder sig på og i sneen i nedstyrtningområdet, af vinden eller på anden måde vil bevæges bort derfra.

Den 25. januar 1968.

W. Friis-Møller

Mias 2021

CHIFFERTELEGRAM

ORIGINAL

TELEMEDDELELSE TIL UDENRIGSMINISTERIET

Chefen for Udenrigsråd Ø. P.
 Kopi chef Vicudenrigsråd Ø. P.
 Direktøren Sekretariatschef
 Udenrigsråd P. J. Chef for adm.afd.
 Vicudenrigsråd P. J.

U.M.

28.1.68

F. J. P. C.

Bemærkninger:

Expl. nr. 2 til Statsministeren } m. h. d.
 3 - Udenrigsministeren } 0050
 4 - Druktner } 28/1. d.

Kopi til:

POLIT.-JURID.-AFD
4. KONTOR (NATO)

ambadane washington den 27. januar 1968 kl. 23.54

KORT 2+

KARTOTEK

u r g e n t
 for den fungerende statsminister
 jens otto krag

YDERST HEMMELIG!

yderst hemmeligt

Personligt.	30/1-68
Kopi nr.	
Underskrifter	A. Rindinger

1/10

Sjæleantal: 3

under min samtale dags eftermiddag klokken 14,30 Lokal tid under
 fire oejne anmodede assistant secretary john ledy, state
 department, mig om at afgive foelgende fakta baseret paa akt-
 studier i state department samt henstillinger til den fungerende
 statsminister jens otto krag:

101

1. our review of the record indicates that in 1957 we determined
 that the effective operation of the strategic deterrent would
 require sometime in the future storage of nuclear weapons at
 thule, greenland. our records indicate that while we believed
 that article ii(b)(3)(ii) of the 1951 defense agreement entitled
 us to store these weapons at thule, nevertheless, we considered
 it important to determine whether your government wished to be
 informed prior to introducing nuclear weapons into greenland.
 accordingly, our ambassador made an approach of this nature to
 the then prime minister hansen on november 13, 1957. on november
 18, 1957, prime minister hansen gave our ambassador a written
 statement which he characterized as informal, personal, highly
 secret and limited to one copy each on the danish and american
 side. this statement noted the united states government's view
 of the base agreement and that we had not submitted a concrete
 plan for storage nor asked questions as to the attitude of the
 danish government. the prime minister concluded that in these
 circumstances no comment on his part was necessary. he was

adamant, however, that there should be no publicity now or later since any kind of leak could be highly damaging to our two countries inasmuch as the prime minister did not register objection to the possibility of storage and did not request that he be informed prior to actual introduction of nuclear weapons, storage of weapons was subsequently authorized by the united states government.

2. our records also indicate that the question of nuclear weapons operations from thule was discussed early in 1964 by under secretary for greenland brun and ambassador blair in relation to an accident in the state of maryland involving a u.s. bomber carrying nuclear weapons. this discussion frankly addressed the possibility that a similar accident could arise as a result of operations involving nuclear weapons at or near thule which would raise difficult questions in the f o l k e t i n g. ambassador blair suggested that if such an unfortunate incident ever occurred, the danish government could state that u.s. activities in greenland had as their sole object the defense interests of the free world and that they had been worked out in full cooperation with danish defense forces and the danish government under terms and conditions of the 1951 defense agreement and in accordance with over-all danish policies. under secretary brun made no objection to this proposal and pursued the matter no further.

3. in connection with overflights of greenland, the effective operation of the strategic deterrent has also required that such flights involving nuclear weapons be carried on from time to time in accordance with article v(3) of the 1951 defense agreement.

4. as for the current situation there is no storage of nuclear weapons in greenland, nor are there now any overflights of greenland by u.s. strategic aircraft.]

i wish to emphasize again that in view of the sensitivity of military operations with nuclear weapons, the united states government must continue to stand by its policy of neither confirming nor denying publicly the presence of nuclear weapons on its aircraft

or bases anywhere in the world. in addition, i urge that your government in addressing this problem publicly in the future limit itself to a statement along the following lines:

„U.S. operations in Greenland are the subject of regular consultation between the two governments and are in accord with the 1951 defense agreement as well as their respective policies. the government of Denmark is fully aware in this connection of its responsibilities to the Danish people in Greenland for their safety and defense. we are fully satisfied that the interests of the Danish people are being protected.”

5. we hope that all public statements on this matter by either government will be subject to consultation between the two governments. >

Mr. Leddy tilføjede, at årsagen til, at State Department havde været saa længe om at tage stilling til de danske ønsker om erklæringer vedrørende B-52-maskinernes aktivitet i thule området og Greenland baade før og efter ulykken, var, at State Departments akter vedrørende sagen ikke havde været i stand til at skabe hel og fuld klarhed over de underliggende aftaler mellem Danmark og USA om stationering af atomvaaben i Greenland. det i ovennævnte meddelelse citerede uformelle personlige og stærkt hemmelige papir, hvorefter der kun findes en kopi fra dansk side og en kopi fra amerikansk side, findes ikke i State Departments akter og heller ikke i den amerikanske ambassade i København. State Department har søgt forbindelse med tidligere ambassadører Val Peterson, som førte samtalerne med den afdøde daværende stats- og udenrigsminister H. C. Hansen den 13. november og 18. november 1957, men det havde ikke været muligt at komme i forbindelse med hr. Val Peterson, da han befinder sig paa rejse i Europa. hr. Val Petersons stedfortræder ambassaderaad Gaiterhein, var sidenhen afgaaet ved døden.

fortsaettelse følger side 4.
slut slut

CHIFFERTELEGRAM

ORIGINAL

TELEMEDDELELSE TIL UDENRIGSMINISTERIET

Chefen for Udenrigsråd Ø. P.
 Kopi chef Viceudenrigsråd Ø. P.
 Direktøren (Christiansborg) Sekretariatschef
 Udenrigsråd P. J. Chef for adm.afd.
 Viceudenrigsråd P. J.

U.M.
28.1.68
93 USA PC

Bemærkninger:

2 til Statsministeren
 3 - Udenrigsministeren
 4 - Direktøren

Kopi vedlagt:

POLIT.-BUREAU - AFD.
 4. KONTOR (ANTON)
 28.1.68
 KARTOTEK

U.M.

ambadane washington den 28. januar 1968 kl. 01.13

u r g e n t
 for den fungerende statsminister
 jens otto krag personligt

YDERST HEMMELIGT

-4-

xnr. 1/10
Sideantal: 3

yderst hemmeligt

Kopi nr.	cc 2/10 - 22/10
D. nr. d.	30/1 - 68
Underskriver	A. Rindgaard Anisime Pedersen

fortsaettelse af amtel 93.

mr. ledly anmodede mig om ud over at goere den fungerende
 statsminister krag bekendt med ovenstaaende fem punkter at bede
 regeringen om i lyset af ovenstaaende historiske fakta for
 fremtiden i udtalelser til offentligheden at holde sig inden
 for rammerne foreslaaet i punkt 4 og understregede ligeledes
 det oenskelige i, at begge regeringer for fremtiden konsulterede
 hinanden, foer offentlige erklaeringer udsendtes jfr. punkt 5.

jeg fandt ikke anledning paa naervaerende tidspunkt at komme
 tere punkt 1. med hensyn til punkt 2 udtalte jeg, at det indrede
 mig, at den davaerende amerikanske ambassadoer blair havde droef-
 tet denne sag med departementschef brun og ikke med en repraesent-
 tant fra udenrigsministeriet.

jeg udtalte ogsaa det meget maerkelige i, at state department var kommet til den konklusion i punkt 4, at en ulykke, for hvilken usa bar hele ansvaret, nu skulle mere eller mindre resultere i, at usa oenskede at laegge mundkurv paa den danske regerings udtalelser om dets atompolitik paa groenland.

mr. ledly fastholdt, at det var den amerikanske regerings oenske at underrette den danske regering om sagens historiske fakta, som, hvis de havde vaeret hr. krag og tabor bekendt, naeppe ville have faaet dem til at udtale sig, som de gjorde den 22. januar jfr. umtel 45.

jeg kom herefter over til spoergsmaalet om en eventuel amerikansk udtalelse til beroligelse af de mange forespoergster om b-52-flyenes aktivitet i groenland foer og efter ulykken. mr. ledly henviste i denne forbindelse, og gentog det senere flere gange, til det modtagne notats punkt 4, andet stykke, hvoraf det fremgaar, at den amerikanske regering maa vedstaa sin hittidige politik om, hverken at bekraeftede eller benaegtede offentligt tilstedevaerelsen af atomvaaben ombord paa dets fly eller paa baser, lige meget hvor i verden disse baser maatte befinde sig.

jeg spurgte herefter, om den i amtel nr. 59 af 24. januar, side 2 oeverst citerede udtalelse ikke kunne bruges evt. med en aendring i sidste linie med en tilfoejelse om, at ingen overflyvninger af b-52-fly var forudset over thule. mr. ledly kom igen tilbage til det amerikanske standpunkt om, at den amerikanske regering ikke oenskede at give saadanne oplysninger, men tilfoejede, at det tidligere fremsatte amerikanske tilbud om at lade erklaringen i sin oprindelige form offentliggøre stadig stod ved magt, men tilfoejede, at man fra amerikansk side stadig ikke fandt det rigtigt at fremkomme med en saadan erklaring - maaske navnlig ikke i lyset af de i dag fremkomne historiske fakta fra state department.

jeg proevede stadig paa med henvisning til, at der var tale om en ulykke, for hvilken usa bar det fulde ansvar og uanset de oplysninger, som mr. ledly var fremkommet med, om man fra amerikansk side ville fremkomme med en erklæring eventuelt med indledende ord om forstaaelse for det danske folks og det lokale groenlandske folks bekymring m.v. mr. ledly bad mig om foerst og fremmest at forelaegge de historiske fakta, foerend man foretog sig videre. han foreslog, at man evt. fra dansk side i lyset af de historiske fakta m.v. fremsatte forslag til en amerikansk, beroligende erklæring, som mr. ledly ville vaere villig til at se naermere paa.

jeg henstiller, at jeg snaerest muligt i lyset af ovenstaaende modtager naermere instruktion, og hvis acceptabelt eventuelt foreloebig faar et dansk udkast til en beroligende amerikansk erklæring om luftaktiviteten omkring groenland m.v. mr. ledly ville vaere villig til om muligt allerede senere paa eftermiddagen i dag at tage stilling til udsendelse af en eventuel erklæring efter dansk forslag.

---oOo---

til forespoengsler fra pressen har jeg kort oplyst, at jeg under min samtale i dag hos mr. ledly fik de seneste meddelelser fra thule. disse oplysninger indeholdt ikke noget ud over, hvad der allerede maatte vaere bekendt fra pressebriefingerne i thule.

rettelse:

amtel 93, side 2, 2.afsnit, 4. linie skal lyde
,,an accident in the state of maryland involving a u.s.bomber''
m
slut slut

roenne 94+^a

Lønskrift
Telemeddelelse

Dato: 28. januar 1968. (til chiffrercentralen in duplo) P. J. IV. J. nr. 93 USA. B. C.

Adressat: AMBADANE WASHINGTON	☐ Rutine ☐ Prioritet ☒ Urgent	Telemødet (Sagen) med. Telemødet vedlægges debitor (CM's telemødet) HØJEMMEG Godkendt af:
---	---	---

nr. 115
Sagsnummer 2

For ambassadøren.
Flyveulykken ved Thule.

Handwritten notes:
Hogn 3/5
den 29. jan 1968
70 Hogn
Hogn
Landsforbudsforbud
24.11.68

Novit in: 115
Destr. o: 115
Underskrifter: Landsforbudsforbud

Under samtalen med Rusk bedes De udtale Dem efter følgende retningslinier:

1) Som bekendt er det fast dansk politik, at vi ikke ønsker atomvåben inden for dansk område. Dette princip fandt første gang udtryk i det nordatlantiske råd i december 1957 og er siden ved talrige lejligheder blevet offentligt udtrykt senest i åbningstalen i folketinget i oktober 1967.

Dansk område indbefatter, som alle ved, Grønland, og at vor atompolitik også gælder denne del af Danmark er udtrykkeligt fremhævet bl.a. af statsministeren i folkettinget i april 1964.

2) Den danske regering har måttet gå ud fra, at denne politik respekteres fra amerikansk side. I denne retning peger også den uforbeholdne amerikanske godkendelse i 1960 af det danske forslag i FN om som led i en gensidig ordning at åbne Grønland for international våbeninspektion.

3) Efter ulykken ved Thule er det af hensyn til den danske herunder den grønlandske befolkning tvingende nødvendigt, at det kan bekræftes offentligt, at Grønland i overensstemmelse med dansk atompolitik ikke overflyves med kernevåben. Dette vil være af væsentlig betydning for den nødvendige tilslutning i befolkningen til Danmarks

Mødebest. til chiffrering d. 28/1 1968
Videregivet d. 28/1 1968
AFKAST d. 28/1 1968 kl. 18.13
Navn: 466

263

JP/27/Hec. sikkerhedspolitik.

4) I betragtning af, at flyvning over Grønland med kernevåben rent faktisk ikke finder sted, må vi finde, at detta politiske hensyn bør have den afgørende vægt i nærværende sag.

5) De bør i overensstemmelse hermed gøre Deres yderste for, at der opnås amerikansk tilslutning til udsendelse af den tidligere kommuniserede udtalelse.

6) Som tidligere meddelt vil udenrigsministeren i mangel af et positivt resultat gennemføre sin planlagte rejse til Washington i morgen.

7) De bør ikke af Dem selv komme ind på det i går modtagne papir. Hanvises der af Rusk til det, bør De udtale, at vi i lyset af den senere udvikling anser State Department's historiske betragtninger som uden betydning i den foreliggende konkrete situation.

Krag

✓
Strangeres 94

Set af Udenrigsministeren
og af Udenrigsraad Pallesen
7/2-68
S.B.F.

KARTOTEK

Notits.

1 Kopi taget af
X.U. 1/1. d. 16/3-
1994.

Thule-sagen.

BIRGIT KJELMANN

1. Af en yderst hemmelig meddelelse, som Assistant Secretary John Leddy, det amerikanske udenrigsministerium, under en samtale under fire øjne den 27. januar med ambassadør Rønne afgav til ambassadøren med anmodning om videregivelse til den fungerende statsminister J.O. Krag, fremgår det, at der på et givet tidspunkt af den amerikanske regering har været meddelt bemyndigelse til oplagring af atomvåben i Thule, at der fra tid til anden har fundet overflyvninger sted af Grønland med atomvåben, men at situationen i øjeblikket rent faktisk er den, at der ikke findes atomvåben i Grønland, og at der ikke foregår overflyvninger af Grønland af amerikanske strategiske flyvemaskiner.

I samme meddelelse henvises der til et uformelt, personligt og meget hemmeligt papir, som daværende statsminister H.C. Hansen den 18. november 1957 afleverede til den amerikanske ambassadør i København i anledning af en amerikansk henvendelse om eventuel placering af atomvåben på Grønland.

De relevante afsnit i den amerikanske meddelelse lyder som følger:

"1. Our review of the record indicates that in 1957 we determined that the effective operation of the strategic deterrent would require sometime in the future storage of nuclear weapons at Thule, Greenland. Our records indicate that while we believed that Article II(3)(b)(ii) of the 1951 Defense Agreement entitled us to store these weapons at Thule, nevertheless, we considered it important to determine whether your government wished to be informed prior to introducing nuclear weapons into Greenland. Accordingly, our Ambassador made an approach of this nature to the then Prime Minister Hansen on November 13, 1957. On November 18, 1957, Prime Minister Hansen gave our Ambassador a written statement which he characterized as informal,

NB/PF/Hee.

personal, highly secret and limited to one copy each on the Danish and American side. This statement noted the United States Government's view of the Base Agreement and that we had not submitted a concrete plan for storage nor asked questions as to the attitude of the Danish Government. The Prime Minister concluded that in these circumstances no comment on his part was necessary. He was adamant, however, that there should be no publicity now or later since any kind of leak could be highly damaging to our two countries. Inasmuch as the Prime Minister did not register objection to the possibility of storage and did not request that he be informed prior to actual introduction of nuclear weapons, storage of weapons was subsequently authorized by the United States Government.

2. Our records also indicate that the question of nuclear weapons operations from Thule was discussed early in 1964 by Under Secretary for Greenland Brun and Ambassador Blair in relation to an accident in the State of Maryland involving a U.S. bomber carrying nuclear weapons. This discussion frankly addressed the possibility that a similar accident could arise as a result of operations involving nuclear weapons at or near Thule which would raise difficult questions in the FOLKETING. Ambassador Blair suggested that if such an unfortunate incident ever occurred, the Danish Government could state that U.S. activities in Greenland had as their sole object the defense interests of the free world and that they had been worked out in full cooperation with Danish defense forces and the Danish Government under terms and conditions of the 1951 Defense Agreement and in accordance with over-all Danish policies. Under Secretary Brun made no objection to this proposal and pursued the matter no further.

3. In connection with overflights of Greenland, the effective operation of the strategic deterrent has also required that such flights involving nuclear weapons be carried on from time to time in accordance with Article V(3) of the 1951 Defense Agreement.

4. As for the current situation there is no storage of nuclear weapons in Greenland, nor are there now any overflights of Greenland by U.S. strategic aircraft".

2. Den instruktion, der den 28. januar afsendtes til den danske ambassadør i Washington til brug for en samtale med udenrigsminister Rusk, indeholdt følgende passus om State Department's historiske betragtninger:

"De bør ikke af Dem selv komme ind på det i går modtagne papir. Henvises der af Rusk til det, bør De udtale, at vi i lyset af den senere udvikling anser State Department's historiske betragtninger som uden betydning i den foreliggende konkrete situation".

3. Det i den amerikanske meddelelse citerede papir findes på udenrigsministeriets akter. Teksten er som følger:

"During your visit here some days ago you made some remarks about the possible storing of supplies of munition of a special kind on the defence areas in Greenland.

I gathered that your Government did not see any problem in this matter, which in its opinion was covered by the Agreement of April 27, 1951, according to which

each Government will take such measures as are necessary or appropriate to carry out their responsibilities in Greenland

and

the U.S. Government is entitled to store supplies, provide for the protection of the area etc.

and

all materials, supplies etc. shall be permitted entry into Greenland free of inspection.

You did not submit any concrete plan as to such possible storing, nor did you ask questions as to the attitude of the Danish Government to this item.

I do not think that your remarks give rise to any comments from my side".

Udenrigsministeriets daværende direktør har påført papiret, der er dateret 16. november 1957, følgende blyantskrevne påtegning:

"Meddelelse (ufornel) fra H.C. Hansen til amerikanske ambassadør Val Peterson".

4. Udenrigsministeriets akter indeholder ingen oplysninger om den i den amerikanske meddelelse citerede samtale mellem den amerikanske ambassadør og departementschef Eske Brun.

P.J.IV, den 1. februar 1968.

Niels Holst

Afskrift

TELEMEDELELSE

for To S. Dan. 6
P.J.IV j.nr.93.USA.8.c.

UDENRIGSMINISTERIETS
instruktionstelegram
til AMBADANE WASHINGTON
den 14. februar 1968.

Lenskrift

FORTROLIGT

For Ambassadøren.
Atompolitikken i Grønland.
UMtel.147.

Under henvisning til de under Deres ophold i København stedfundne drøftelser bedes De opsøge udenrigsminister Rusk (eventuelt i dennes fravær viceudenrigsminister Katzenbach) for at redegøre for det danske ønske om drøftelser med USA med henblik på at sikre, at forholdene på Grønland også i fremtiden vil være i overensstemmelse med den danske atompolitik, jfr. den i UMtel. 138 citerede regeringsbeslutning.

De bedes aflevere følgende note:

"Sir:

1. With reference to our recent discussions regarding defense arrangements in Greenland, I have the honor to inform you that the Danish Government has considered the lack of consistency between the declared Danish policy on nuclear weapons on the one hand and the Agreement of April 27, 1951, between our two Governments concerning the Defense of Greenland on the other.
2. The Danish Government appreciates the assurances recently given by the United States Government that there are no nuclear weapons in Greenland and that

no overflights with such weapons are taking place. My Government has also noted with satisfaction the undertaking given by your Government that this situation will not be changed without prior consultation with the Danish Government.

3. The declaration made by the Danish Government at the opening session of the Danish Parliament on February 6, 1968, included the following section:

"It is the policy of the Government that no nuclear weapons should be found within Danish territory. This policy is also valid for Greenland and for Greenland air space."

4. On February 8 the Danish Parliament passed a resolution to the same effect and requesting the Government to get absolute guarantees that no nuclear weapons are stored in Greenland and that Greenland air space is kept free of such weapons so as to ensure that Danish nuclear policy is maintained in all parts of the realm.

5. I am instructed to ask the U.S. Government that discussions be initiated with a view to reaching agreement as soon as possible between our two Governments on supplementing the Agreement of April 27, 1951, concerning the Defense of Greenland to the effect that no nuclear weapons may under the Agreement be stored in or introduced into Greenland including Greenland air space.

Please accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration."

I forbindelse med notens aflevering bedes De fremhæve, at den danske regering på baggrund af den politiske situation og den almindelige indstilling til dette spørgsmål i Danmark meget ville værdsætte, om dansk-amerikansk enighed snarest kunne opnås om en aftale efter de i notens afsnit 5 angivne retningslinier.

Med hensyn til en sådan aftales form - f.eks. tillægsprotokol til forsvarsaftalen eller simpel notevæksling med reference til forsvarsaftalen - er man fra dansk side fleksibel. Til illustration af de danske tanker med hensyn til aftalens indhold vil De kunne aflevere følgende uformelle papir:

(Alternative 1)

"Activities under the present Agreement shall not include the storing in and introduction into Greenland territory including Greenland air space of nuclear weapons."

(Alternative 2)

"Under the present Agreement no nuclear weapons may be stored in or introduced into Greenland territory including Greenland air space."

Såfremt man fra amerikansk side kommer ind på offentliggørelsesspørgsmålet, bør De udtale, at man fra dansk side ville foretrække, at aftalens tekst offentliggøres. Under alle omstændigheder vil det være nødvendigt, at den danske offentlighed orienteres om de stedfundne forhandlinger og om, at der herigennem er opnået sikkerhed for, at forholdene på Grønland fortsat vil være i overensstemmelse med den danske atompolitik. Følgende tekst er udtryk for, hvad meddelelsen til

offentligheden som minimum bør indeholde:

"As a result of negotiations between the Danish and the American Government Agreement has been reached between the two Governments on supplementing the Agreement of April 27, 1951, concerning the Defense of Greenland to the effect that no nuclear weapons may under the Agreement be stored in or introduced into Greenland including Greenland air space."

Hvis den amerikanske reaktion indikerer, at der er væsentlige amerikanske indvendinger mod de danske forslag, vil De kunne henvise til, at man fra dansk side i så fald vil se sig nødsaget til at anmode om officielle forhandlinger i medfør af forsvarsaftalens artikel XIII, stk. 3.

1 folio. Baget til
105 D. P. a.

A.S.D.: Wash. BU Kopi		
- 31/10/1968		
93	254	8
Kartotek		

DEPARTMENT OF STATE
WASHINGTON

SECRET

May 31, 1968

Excellency:

I have the honor to refer to the recent discussions between our two Governments regarding the request of your Government, made on February 26, 1968, that the U.S. and Denmark agree to supplement the Agreement of April 27, 1951, on the Defense of Greenland with respect to the storage of U.S. nuclear weapons in Greenland and the overflight of Greenland by U.S. aircraft carrying nuclear weapons.

As a result of these discussions, I have the honor to propose the following agreement:

The United States Government assures the Government of Denmark that in the exercise of its rights and duties in accordance with the provisions of the agreement of April 27, 1951, concerning the defense of Greenland it will not store nuclear weapons in Greenland or overfly Greenland

His Excellency

Torben Rønne,

Ambassador of Denmark.

SECRET

201

SECRET

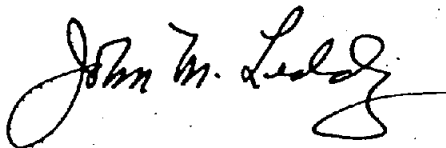
- 2 -

with aircraft carrying nuclear weapons
without the consent of the Government of
Denmark.

If the foregoing proposal is acceptable to your
Government, I have the honor to propose that this note
and your reply to that effect shall constitute an agree-
ment between our two Governments, effective on the date
of your reply, which shall form an integral part of the
Agreement of April 27, 1951.

Accept, Excellency, the renewed assurances of my
highest consideration.

For the Secretary of State:

A handwritten signature in black ink, appearing to read "John M. Ledy". The signature is written in a cursive style with a large, sweeping initial "J" and a long, horizontal tail stroke.

SECRET
HEMMELEIGT

DANISH EMBASSY
WASHINGTON, D. C.

May 31, 1968.

Reference No. 93.VSA.B.

SECRET

Sir:

I have the honor to refer to your note of this date on the subject of an agreement between Denmark and the U.S. on storage of U.S. nuclear weapons in Greenland and the overflight of Greenland by U.S. aircraft carrying nuclear weapons which reads in its entirety as follows:

"Excellency:

I have the honor to refer to the recent discussions between our two Governments regarding the request of your Government, made on February 26, 1968, that the U.S. and Denmark agree to supplement the Agreement of April 27, 1951 on the Defense of Greenland with respect to the storage of U.S.

nuclear weapons in Greenland and the overflight of Greenland by U.S. aircraft carrying nuclear weapons.

As a result of these discussions, I have the honor to propose the following Agreement:

The United States Government assures the Government of Denmark that in the exercise of its rights and duties in accordance with the provisions of the agreement of April 27, 1951, concerning the defense of Greenland it will not store nuclear weapons in Greenland or overfly Greenland with aircraft carrying nuclear weapons without the consent of the Government of Denmark.

If the foregoing proposal is acceptable to your Government, I have the honor to propose that this note and your reply to that effect shall constitute an agreement between our two Governments, effective on the date of your reply, which shall form an integral part of the Agreement of April 27, 1951.

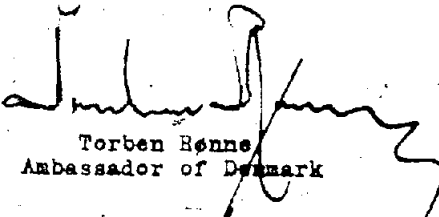
209

Accept, Excellency, the renewed assurances of my highest consideration."

I have the honor to state that the proposal

contained in your note is acceptable to my Government and that our two notes shall constitute an agreement, effective today, which shall form an integral part of the Agreement of April 27, 1951 on the Defense of Greenland.

Please accept, Sir, the renewed assurances of my highest consideration.

Torben Rønne
Ambassador of Denmark